

Bölüm 19

Tekil Kopyalar Nasıl İsmarlanır ve Kullanılır?

Yazarların çoğu, yayımladıkları her makaleden “meslekî reklâm” amacıyla istendiğinde meslektaşlarına dağıtmak üzere 100 ila 300 tekil kopya alırlar.

John K. Crum

TEKİL KOPYALAR NASIL İSMARLANIR?

Tekil kopyalar, bir ölçüde kendini beğenmişlik aracıdır. “Kendini beğenmişliğin beğenmişliği, hepsi kendini beğenmişlik” (Ecclesiastes I, 2; XII, 8). Bunu söylemiş olarak, tekil kopyaların nasıl satın alınacağı ve kullanılacağı üzerine bir kaç kelimeyle tavsiyede bulunacağım. Çünkü biliyorum ki tekil kopya isteyeceksiniz. Herkes ister. Tekil kopyaları ısmarlamak istemeyen çok az yazar vardır.

İsmarlamak genellikle kolaydır. Tekil kopya ısmarlama formu, çoğu zaman provalarla birlikte gönderilir. Gerçekte bu âdet öyle evrenseldir ki, bu form provalarla birlikte elinize ulaşmazsa dergi ofisini aramanız gerekir. Çünkü bunun ihmali muhtemelen bilerek değildir.

TEK KOPYA ÜRETME SİSTEMİ

Bazı dergiler, hâlâ tekil kopyaları (offprints) “dergiyle birlikte basma işlemi” ile üretmektedirler (Tekil kopyalar, derginin kendisi basılırken “overrun” olarak basılır). Bu işlemde, erken ısmarlamak önemlidir. İsmarlama formunu, resmî ısmarlama işleminin kurumunuzda sonuçlanmasını beklemektense erken bir zamanda, söylendiği gibi provalarla birlikte gönderin. İsmarlanana almakta gecikme olsa bile ısmarlama *numarası* almaya çalışın.

Bazı dergiler, tekil kopyaları şimdi küçük ofset makinalarında, esasta derginin üretiminden bağımsız bir işlemle üretmektedirler. Son zamanlarda kâğıt maliyeti büyük ölçüde arttığından, “dergiyle birlikte basma” işleminde mevcut olan kâğıt israfı, sistemi ekonomik açıdan anlamsız kılmaktadır.

Yeni sistemin büyük bir avantajı vardır: Makalenizin tekil kopyaları herhangi bir zamanda, herhangi bir sayıda üretilebilir. Bu nedenle, böyle bir dergide yayım yaparsanız, hiç bir zaman tekil kopyasız kalma sorununuz olmaz.

KAÇ TANE ISMARLANIR?

Daha sonra yeniden ısmarlayabilseniz bile, ilk aşamada fazla ısmarlamak akıllıca olur. Birçok dergi ilk 100 tekil kopya için, başlangıçtaki işlemlerin masraflarını karşılamak amacıyla fiyatı yüksek tutar. İkinci 100 çok daha ucuzdur, fiyattaki makul artış, sadece ilâve kâğıt ve baskı zamanı masrafını yansıtır. Bu nedenle, 100 tekil kopyaya ihtiyacınız olabileceğini düşünürseniz, 200 ısmarlayın; 200'e ihtiyacınız olabilirse 300 ısmarlayın. Fakat fiyat farkı o kadar azdır ki fazla yönünde hata yapmamak akılsızca olur. Tablo 11'de gösterilen fiyat listesi birçoğu için tipiktir.

TEKİL KOPYALAR NASIL KULLANILIR?

Tekil kopyaları kullanırken hayal gücünüz ve kendinizi beğenmişliğinizin yol göstermesine izin verebilirsiniz. Çok önce yazmış olmanız gereken mektubu şimdi yazmanızdan çok daha kolay olduğu için, bir tane tekil kopyayı annenize göndererek işe başlayın. Gerçekten iyi bir makale ise, özellikle bir gün sizin için iyi bir şeyler söyleme durumunda olabilecek, herhangi bir yaşça büyük meslektaşınız gibi, etkilemek istediğiniz herkese gönderin.

Düşüneceğiniz temel konu, “posta kartı” oyununu oynayıp oynamamaktır. Bazı bilim adamları onun yerine, tekil kopyalara ihtiyaç duyabilecek meslektaşlarının bir dağıtım listesini yaparak oyunu oynamayı reddederler. Kişisel mektuplara hemen herkes olumlu karşılık verirken, sıradan posta kartları ve form mektuplar ihmal edilir.

Fakat birçok bilim adamı, posta kartı oyununu oynamanın maliyetine ve harcanan zamana kızmasına karşın yine de bu oyunu oynar. Ve kendini beğenmişlik bir tarafa, oyun arada bir, tekil kopyayı göndermeye degecektir.

Tekil kopya isteklerinin büyük miktarı, “koleksiyoncu” olarak tanımlanabilecek kişilerden gelecektir. Bunlar “kütüphane” bilim adamı olma eğilimindedir ve muhtemelen literatürle geniş ilgisi olup belki laboratuvar işleriyle az ilgili doktora öğrencileri veya doktora sonrası çalışma yapanlardır. Kartların altındaki imzaları okuyabilseniz bile, isimleri tanıyamayacaksınız. Zira bu kişiler (eğer yayın yapmışlarsa), muhtemelen sizin sahanızda yayın yapmamışlardır. Zamanla, bazı isimleri tanımaya başlayabilirsiniz. Gerçek koleksiyoncu

Tablo 11. Tekil kopya fiyat listesi: *Journal of Bacteriology*.

Sayfa sayısı	Kopya Sayısı					
	100	200	300	400	500	Her ek 100 adet
4	\$116	\$132	\$146	\$160	\$173	\$12
8	178	199	217	234	252	15
12	249	275	300	323	345	20
16	331	362	392	422	450	26
20	414	451	487	521	554	31

müthiş bir ısrarla toplamaya devam edecektir. Her yayın yaptığınızda, sizin konunuzda çalışan aynı koleksiyoncu grubundan tekil kopya isteği almanız olasıdır.

Koleksiyoncu olduğunu anlarsanız, karşılık vermeniz gerekir mi? Muhtemelen. Zannedirim bilimde, sürekli toplayıp düzenleyerek ve geniş bir literatürü birleştirerek kütüphanede saatler harcayan, disiplinlerarası tiplere yer vardır. Böyle geniş ilgi alanı olan kişiler, bilimsel araştırmada en önde olmayabilirler, fakat çoğunlukla iyi öğretmen ve idareci olurlar. Bu arada da, ancak sadece bir koleksiyoncunun nasıl didikleneceğini bildiği, evrensel bir konuda, bir veya daha fazla, olağanüstü başarılı tarama/değerlendirme makalesi veya monografi üretmeleri muhtemeldir.

Tekil kopya isteklerinin bir sonraki en büyük grubu, yabancı ülkelerden veya çok küçük kurumlardan olabilir. Çok açık olarak bu kişiler, makalenizin dizinleme veya özetleme servislerinde listelendiğini görmüşler ve dergi kendi kurumlarına gelmediği için de makaleyi görememişlerdir (Makaleniz *Current Contents*'de listelendikten birkaç gün sonra isteklerdeki artışı bekleyin). Bu tür isteklere cevap vermeli misiniz? Açıkça, eğer tekil kopya gönderiyorsanız bence bunu hakeden ilk grup bu gruptur.

Üçüncü istek grubu, bildiğiniz ya da isim ve laboratuvarları kendi alanınızda veya ilgili alanda çalışanlar olarak tanıdığınız meslektaşlarınızdan gelecektir. Böyle isteklere cevap vermeniz gerekir mi? Tekil kopyaların gerçekten kullanılacağını bildiğiniz için, muhtemelen. Burada esas meseleniz, bir liste hazırlamanın daha iyi olup olmayacağıdır. Böylece, siz ve bazı meslektaşlarınız isteklerle zaman ve para israf etmeden, karşılıklı tekil kopya alış verişi yapabilirsiniz.

Sizin tekil kopyaları toplamanız gerekir mi? Öyle ise, nasıl? Bu, kuşkusuz size bağlıdır, fakat birkaç yol gösterici önlem yardımcı olabilir.

Başlangıçta; tekil kopyaların eğer bir faydası varsa, kolaylık yönünden olduğunu bilmeniz gerekir. Kitap ve dergilerden farklı olarak, hiçbir ekonomik değeri yoktur. Bazı önde gelen bilim adamlarının, emekli olduktan sonra, büyük sayıdaki tekil kopya koleksiyonlarının satılmamasından üzüntü duyduklarını biliyorum. Hiçbir kurum bu koleksiyonları hediye olarak da kabul etmez. Hatta hurda kağıtçılar bile tel zımbaları nedeniyle almak istemezler.

TEKİL KOPYALAR NASIL DOSYALANIR?

Tekil kopyalar kişisel rahatlık için kullanılacaksa, uygun yol ne olurdu? Tekil kopyalarınızı yazar adına göre (ilâve yazarları çapraz endeksleyerek) alfabetik olarak düzenleyin. Birçok bilim adamı, konuya göre düzenlemeyi tercih eder. Fakat koleksiyon büyüdükçe, konu ve ilgiler değiştikçe, zaman geçtikçe koleksiyon giderek erişilmez hale gelir. Eski bir kütüphaneci olarak, yaratılmış her konu düzeni sisteminin zamanla bozulacağı garantisini verebilirim. Ayrıca, ihtiyacınız olan ve bir yerde olduğunu bildiğiniz birşeyi, sonuçsuz bir şekilde aramaktan daha deli edici bir durum olmadığını da garanti ederim.

Geniş bir koleksiyonunuz olmasını plânlıyorsanız veya hâlen varsa, hiçbir dosyalama sistemi etkin bir bulma yolu sağlamayacaktır. Kayıt sistemi kurulması gerekir. Kayıtlar (3x5 kartlar) çeşitli şekillerde yapılabilir. Kartlar, yazar ve ortak yazarlara göre ve çeşitli konular için kısa bir formda oluşturulabilir. Bütün kartlar da, bir sözlük katalogda (ayakkabı kutusu)

muhafaza edilir. Tekil kopyaların kendileri; ilgili yazar ve konu, kartlarına yazılmış olarak giriş numaraları ile dosyalanabilir. Bu tür kayıt tutma, oldukça kolay ve şaşırtıcı ölçüde etkindir.

Bilgisayarınız varsa, tekil kopyalarınızı bilgisayar dosyalarına da kaydedebilirsiniz. Bu tür kayıtlar için çeşitli yazılımlar mevcuttur.

NEYİ BİRİKTİRMELİ

Hangi tekil kopyaları biriktirmeniz gerekir? Meselenin kalbine veya hiç olmazsa atardamarına gelelim. Kişilik olarak gerçek bir koleksiyoncu değilseniz, koleksiyonunuzu rahatlık sağlayan kopyalarla sınırlamanız gerekir. Herşeyi biriktiremeyeceğiniz için en iyi kural, bulunması zor olanı biriktirmektir. Elinizde olan dergilerde yayımlanmış makalelerin tekil kopyalarını toplamamalısınız. Hemen her kütüphanede bulunabilecek dergilerde olan tekil kopyaları da toplamamanız gerekir. Küçük ve özellikle yabancı dergi, bildiri kitabı ve diğer az bulunan yayınlarda yayımlanmış makalelerin tekil kopyalarını biriktirmelisiniz. Böylece, sizin tekil kopya koleksiyonunuzun yakınızdaki kütüphanenin küçük bir örneği olmasına ihtiyaç yoktur; fakat kütüphanede bulunmayan malzemeye kendi dosyanızda ulaşmak bir rahatlık ve kolaylıktır. Ayrıca, tekil kopyalar sizindir. İşaretlersiniz, kesersiniz ve yararlı bulduğunuz her biçimde dosyalarsınız.

Tekil kopya dosyanızı, elinizdeki dergi makalelerinin muhafazası için de kullanabilirsiniz. Kütüphaneniz, sizin için bir makalenin fotokopisini kütüphaneler arası işlemle elde ederse; bu tam olarak koleksiyonuza girmesi gereken bir malzemedir (Çünkü kütüphaneler arası işleme tekrar girmek zorunda kalmamak önemli bir kolaylıktır).